



# ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

*Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 31, Ekim 2016, s. 324-336*

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date  
25.08.2016

Yayınlanma Tarihi / The Published Date  
12.10.2016

**Arř. Gör. Ali AKSİT**

International Burch University, Eski Türk Edebiyatı,  
ali.aksit@hotmail.com

**Doç. Dr. Ali Rıza ÖZUYGUN**

International Burch University, Eski Türk Edebiyatı,  
simurg09@hotmail.com

## AVNÎ'NİN ( FATİH SULTAN MEHMET) “OLUP” REDİFLİ GAZELİNİN ONTOLOJİK ANALİZ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

### Öz

Günümüzde özellikle batıdaki edebi ve bilimsel gelişmelerin etkisiyle, ortaya konulan edebi çalışmalar hangi alanda olursa olsun, evrensel bir analiz yöntemi oluşturularak anlamlandırılmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çabalar da şüphesiz bilim dalları arasında eleştirel ve çok yönlü bakış gibi bir çeşitliliği zorunlu kılmaktadır. Çeşitli akademisyenler ve uzmanlar tarafından bu çeşitlilik ve farklılıklar sorgulansa da netice itibariyle metotların olumlu etkileri görmezlikten gelinemez. Edebî metinleri incelerken uygulanan farklı metotlar metnin değerini ve derinliklerini ortaya çıkarmada araştırmacılara muhakkak genel geçer bilgiler vermektedir. Bu metotlardan biri de ontolojik metin analiz metodudur. Bu metodun edebi metinlere uygulanmasında edebi tür sınırlaması yoktur. Bu metot Divan edebiyatı dönemi edebi türlerine de başarıyla uygulanmaktadır. Edebî metinlerde, metnin anlam katmanlarını somutlaştıran ve metnin ilk bakışta görülemeyen yüzünü ortaya koyan bu metot son yıllarda araştırmacılar tarafından uygulanmaktadır ve bu araştırmaların sonuçları çeşitli akademik dergilerde ve sempozyumlarda paylaşılmaktadır. Bu çalışmada, Avnî'nin “olup” redifli gazeli ontolojik analiz metodundaki iç ve dış yapı öğeleri dikkate alınarak açıklanmaktadır.

**Anahtar kelimeler:** Divan edebiyatı, Avnî, Gazel, Ontolojik Analiz Metodu, Olup

## A STUDY OF AVNÎ'S (FATİH SULTAN MEHMET) "OLUP" RHYMING GHAZEL IN ONTOLOGICAL ANALYSIS METHOD

### Abstract

Nowadays especially due to the influence of Western literary and scientific developments, literary studies no matter what field are reviewed through universal analytic methods. These efforts thus necessitate a variety of critical and multifaceted views in scientific research. Even though several academics and experts question such diversity and differences, positive effects of possible methodology cannot be ignored. Different methods applied for analysis of literary texts reveal the value and depth of the text. One such method is ontological analysis method. This method is not limited to any literary genre or period. This method is also successfully implemented in Divan literature genres. This method uncovers various unseen meaning layers of literary texts, and the results of such analysis are shared by researchers in various academic journals and symposia. In this work, Avnî's "olup" rhyming ghazel is studied in its content and structural elements through ontological analysis methods.

**Keywords:** Divan Literature, Avnî, Ghazel, Ontological Analysis Method, *Olup*

### Giriş

*Dil insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir*(Ergin, 2012: 13). Bu tanımdan yola çıkarak farklı milletlerin konuşma ve anlaşma vasıtası olan dil, farklı dönemlerde bir çok etkenlerden dolayı değişimler yaşamıştır ve halen de kesintisiz bir değişim yaşamaktadır. Dilin kesintisiz değişimi ve gelişimi yanında insanlar aynı ölçüde değişime ve gelişime ayak uyduramamaktadırlar.

Bilindiği üzere divan edebiyatı eserleri günümüz insanları tarafından gerektiği ölçüde anlaşıl原因mamaktadır. Bu yargı birçok edebiyat araştırmacıları tarafından bilimsel araştırmalar çerçevesinde ispat edilmiş ve ortaya konulmuştur. Elbette bu gerçekliği hem birey hem de toplum olarak gizleyemeyiz ve yok sayamayız. Bu olumsuz gerçekliğin etkilerinin ortadan kaldırılmasında, divan edebiyatı ve onun ürünleri olan eserlerin anlaşılmasında bütün çözüm yollarını ortaya koymalıyız. Bu çözüm yollarından biri de ontolojik analiz metodudur. Bu metot sayesinde geçmişle günümüz arasındaki edebi, kültürel ve dilbilimsel kopukluklar bir nebze de olsa giderilecektir.

"Bu kuram sade bir edebiyat kuramı değil, diğer bilim dallarına da uygulanan bir analiz yöntemidir. Bu yöntemde önemli olan, eseri meydana getiren göstergelerdir"(İçli, 2008: 101). Edebî metinleri incelerken uygulanan farklı metotlar metnin değerini ve derinliklerini ortaya çıkarmada araştırmacılara muhakkak genel geçer bilgiler vermektedir. Bu metotlardan biri de ontolojik metin analiz metodudur. Bu metodun edebi metinlere uygulanmasında bir edebi tür sınırlaması yoktur. Divan edebiyatı dönemi edebi türlerine de başarıyla uygulanmaktadır.

Ontoloji de yapısalcılık gibi sadece edebiyat bilimi kuramı değildir. Bu kuramın sanata uygulanmasıyla estetik bilimin temel görüşlerini yansıtan bir anlayış meydana gelmiştir. 19.

yüzyılda Roman Ingarden, Nikolai Hartman gibi bilim adamları, edebî metinlerin ontolojik yapısı üzerine önemli çalışmalar yapmışlar ve bütün edebî eserlerin ontolojik olarak belirli varlık tabakalardan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Ülkemizde de İsmail Tunalı bu metodu ele alarak analiz metotlarına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu yönüyle “Edebiyat metinlerinde ontoloji, metni oluşturan anlam katmanlarını inceleyen ve metnin büyümesini araştıran bir yaklaşımdır”(Tökel, 2007: 536). Edebî metinlerde, metnin anlam katmanlarını somutlaştıran ve metnin ilk bakışta görülemeyen yüzünü ortaya koyan bu metot son yıllarda araştırmacılar tarafından uygulanmakta ve araştırmaların sonuçları çeşitli akademik dergilerde ve sempozyumlarda paylaşılmaktadır. Bu paylaşımlar eserlerin geniş kitlelerce anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Türkçe karşılığı *varlıkbilim* olarak kullanılan ve kökeni Yunanca *ontos* varlık ile *logos* bilgi kelimelerine dayanan *ontoloji* terimi "ontologie", “konu olarak eski Yunan felsefesinden beri ele alınan ve Aristoteles'in ‘ilk felsefe’ adını verdiği, var olanların özü üzerine bilim” olarak tanımlanmaktadır. Ontoloji, en basit tanımıyla “var olanların özü üzerine bilimdir”. Bu metod bünyesinde şu tabakalar ön plana çıkmaktadır:

#### **a. Ses Tabakası**

Bu tabakada edebiyat eserinin estetik yönünü ön plana çıkaran dış yapısı incelenmektedir. Bu tabaka yalnız ontolojik özellikleri olan bir tabaka değil, bunun yanında estetik fonksiyonu olan bir tabakadır. Bu tabakada nazım birimi, aruz vezni, beyit sayısı, redif, kafiye türü, edebi sanatlar ve kelime yapısı ön plandadır.

#### **b. Anlam Birimleri Tabakası**

Ses tabakasının üzerinde genel bir anlam tabakası gelmektedir. Burada önemli olan tek kelimelerin anlamları değil, kelimelerin bağlam içinde kazandıkları anlam, yani semantikle kastedilen anlamdır. Bu tabakada şiir dilini oluşturan metaforlar, imajlar, söyleyiş kalıpları, deyimler, atasözleri, devrin kültür dilindeki işlevleri yönüyle ele alınabilir ve bu dil öğeleri eserin bütünlüğüne katkıları yönüyle değerlendirilebilir.

#### **c. Nesne ve Karakterler Tabakası**

Anlam tabakası okuyucuyu nesnelere tabakasına doğru yöneltir. Okunulan her eserde asıl ilgiyi üzerine çeken tabaka, eşyanın, insanların ve olayların konu edildiği nesnelere tabakasıdır. Roman Ingarden'e göre bu nesnelere tabakasının asıl işlevi, onun bize varlığın özü ile ilgili bir ufuk açmasıdır. Bu ufuk hiç kuşkusuz edebiyat eserinin metafizik niteliklerine kapı aralamasıyla ilgilidir.

#### **d. Kader / Alinyazısı Tabakası**

Tunalı, bir edebiyat eserinde kader/alinyazısı tabakası denince Hartman'dan farklı olarak metafizik nitelikte bir şey algılar. Bu insanî bir alinyazısı olabileceği gibi, ölüm, aşk, kaygı gibi temalar da olabilir.

Ontolojik analiz metodu uygulanarak yapılan çalışmalarda, araştırmacılar tarafından genelde aşağıdaki tablo kullanılmaktadır. Biz de bu çalışmamızda bu tablo çerçevesinde uygulama yaptık.

Tablo 1: ŞİİRİN İÇ ve DIŞ YAPISI

A.ÖNYAPI (Duyulur Yapı, Dış Yapı, Ses Tabakası, Maddî Tabaka, Görünür Yapı, Reel Varlık Alanı, Vonderground ...)	
<p>dış görünüm harfler, heceler, kelimeler... ölçü, âhenk, redif, kâfiye mısra-beyit yapısı (Şiirin varlığıyla duyulan, algılanan, görülen maddî yapısına ait olan her şey)</p>	<p><b>B. ARKA YAPI (İç Yapı, İrreal Varlık Alanı, Soyut Yapı, Hintergrund)</b></p> <p><b>1. Semantik (Anlam) Tabaka</b> a. Kelime (Cocnitiv ) Semantiği b. Cümle Semantiği (Sentaks)</p> <p><b>2. Obje (Nesne) Tabakası</b> Anlamın yoğun olduğu bölüm. Anlamı ağırlıklı olarak taşıyan kelimeler.</p> <p><b>3. Karakter Tabakası</b> Şâirin ruh dünyası hakkında bilgiler, kişiliği, hayata bakış açısı...</p> <p><b>4. Ahıyazısı (Kader) Tabakası</b> Üçüncü tabakadaki tespit ve tanımlamaların çevre ve bütün insanlık için genelleştirilmesi.</p>

Gazel (Avnî)

<p>آغلسه عاشق بلاى هجر ايله نالان اولوب كوزلريندن آقن آنك ياش بيرينه قان اولوب</p>	<p>Âğlasa 'âşık belâ-yı hecr ile nâlân olup Gözlerinden akan anuñ yaş yirine kan olup</p>
<p>كه جفا كوه غباركدن اورنسه كسوتى كه بلا واديسينى كشت ايلسه عريان اولوب</p>	<p>Geh cefâ kûh-ı gubârîñdan urınsa kisveti Geh belâ vâdisini geşt eylese 'üryân olup</p>
<p>هر نه دكلو جورلر كورسه وفالر ايلسه هر نه دكلو كولسه لر حالنه اول كريان اولوب</p>	<p>Her ne deñlü cevrler görse vefâlar eylese Her ne deñlü gülseler hâline ol giryân olup</p>
<p>غم بيابانينه هر كون ايلسه سير و سفر هر كيجه محنت سراى فرقته مهمان اولوب</p>	<p>Ġam beyâbânına her gün eylese seyr ü sefer Her gice miñnet-serây-i firqate mihmân olup</p>
<p>راز عشقى آشكار ايتمكه طاقت بولمسه سینه سنده ناوك دلدوزلر پنهان اولوب</p>	<p>Râz-ı 'ışkı 'âşikâr itmege tâqat bulmasa Sînesinde nâvek-i dil-dûzlar pinhân olup</p>
<p>دلبريندن رحم اكر اولمزسه اول دل خسته يه كمسه لر دردينه درمان ايده مز امكان اولوب</p>	<p>Dilberinden rahm eger olmazsa ol dil-ħasteye Kimseler derdine dermân idemez imkân olup</p>
<p>ويرسه لر ملك جهانك تاج و تخت دولتين</p>	<p>Virselers mülk-i cihânuñ tâc u tahtı devletin</p>

عونی کویک ترکین ایتمز باشنه سلطان اولوب

‘Avnî kûyuñ terkin itmez başına sultân olup

#### A. Ön Yapı/Dış Yapı (Şekil)

Dış yapı, ön yapı şiirin iskeleti ve görsel estetiğidir. Şair içeriği ve tabakasal olguları bu iskelet çerçevesinde meydana getirir. Ön yapıya yada dış yapıya eserin cümle kapısı şeklinde yaklaşabiliriz. Ön yapının yada dış yapının heybeti, görünüşü ve iskeleti ne kadar ihtişamlı olursa eserin özü ve dehlizleri ve gizemi hakkında bizim düşüncelerimiz zenginleşir. Böylelikle ön yapı ilk etapta eser için çok önemlidir.

Bu gazelin ön yapısı hakkında şu bilgileri verebiliriz;

- *Gazel* nazım şeklinde oluşturulan eser yedi *beyitten* müteşekkildir.
- *Aruz vezninin fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* ölçüsüyle yazılmıştır.
- Kafiye örgüsü *aa/ba/ca/da/ea/fa/ga* şeklindedir.
- Gazelin *redif* ve *kafiye* şeması şu şekildedir;

1. Beyit .....ân olup  
.....an olup
2. Beyit .....ân olup
3. Beyit .....ân olup
4. Beyit .....ân olup
5. Beyit .....ân olup
6. Beyit .....ân olup
7. Beyit .....ân olup

Gazelin "...ân" sesi de gösterdiği gibi kafiyesi *zengin kafiye*dir. Gazelde redif ise "olup" zarf-fiilidir. "Olup" zarf-fiili gazelde konu bütünlüğünün sağlanmasında çok önemli bir misyon üstlenmiştir. "Olup" zarf-fiili beyitlere merhun görünümü kazandırmıştır. Sanki beyitlerde anlam bitmemiş gibi görünmektedir. Dolayısıyla bir sonraki beyitle aralarında sürekli bir anlam bağı sağlanmıştır.

Bu gazelin bütün beyitlerinde "aşk" konusu işlenmiştir. "Eğer bir gazelde beyitler yalnız vezin ve kafiyeleyle değil, anlamları bakımından da birbirine bağlanmış yani bütünüyle bir konu ele alınıp işlenmişse böyle gazellere yek-âhenk gazel adı verilmiştir" (İpekten, 1999: 18). Beyitlere bakıldığında ilk göze çarpan aşk, beşeri aşk gibi görünse de aslında tasavvufi aşkı gözardı etmemiz mümkün değildir. Bütün beyitlere bu gözle bakılabilir fakat son beyitte tasavvufi anlam daha çok dikkat çekmektedir.

"Olup" redifi gazelde bir *model kişilik* çerçevesi oluşturmuş, kahramana ve okuyuculara misyon yüklemiştir. İdeal olan ve olması gereken aşkın şifreleri gazele "olup" redifi vasıtasıyla yerleştirilmiştir.

#### B. Arka Yapı /İç Yapı (Muhteva)

##### Birinci Beyit:

آغلسه عاشق بلای هجر ایله نالان اولوب

Âğlasa 'âşık belâ-yı hecr ile nâlân olup

کوزلریندن آقن آنک باش بیرینه قان اولوب

Gözlerinden akan anuñ yaşı yirine kan olup

## 1. Semantik (Anlam) Tabaka

### a. Kelime Semantiği

Âşık: Birine sevgiyle bağlanan, tutulan, vurgun, mübtela olan (kimse)

Belâ-yı hecr: Ayrılık sıkıntısı

Nâlân: İnleyen

Ağlamak: Gözyaşı dökmek, sızlanmak, yakınmak, feryat etmek.

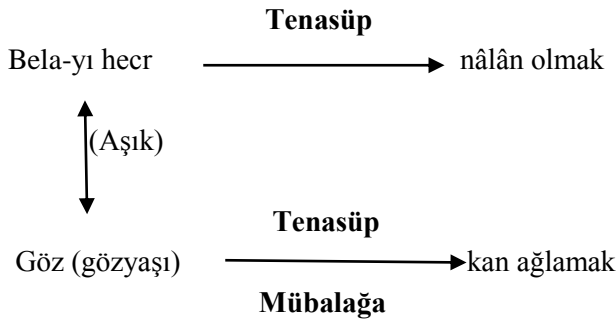
Akmak: Bir yerden bir yere doğru gitmek.

### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kurallı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Ağlasa 'âşık belâ-yı hecr ile nâlân olup	Aşık ayrılık musibetiyle inleyerek ağlasa, onun
Gözlerinden akan anuñ yaş yirine kan olup	gözlerinden akan yaş, gözyaşından ziyade kan olur.

## 2. Obje (Nesne) Tabakası

Bu tabakada anlam yoğunluğu olan kelimeler (objeler) ve bu kelimelerin birbirleriyle yakın ve uzak bağları vurgulanır. Bu kapsamda temel ve yardımcı obje olmak üzere iki türlü kavramdan bahsedilir. Aşık burada özneyi (subje) ifade eder. Aşık ayrılık musibetiyle her zaman inler. Aşığın gözlerinden de ayrılık musibeti ve inlemelerine paralel olarak gözyaşı akar. Bu gözyaşı normal bir gözyaşı değil kandır. Bu beyitte öne çıkan edebi sanatlar tenasüp ve mübalağadır. Beyitte klasik bir aşık tablosu ortaya konulmuştur.



## 3. Karakter Tabakası

Burada aşığın karakter tahlili vurgulanmalıdır. Edebiyatta seven kişilik her zaman aşıktır. Bu yönüyle aşık, sevgiliden gelecek her türlü eza ve cefaya katlanır. Aşığın aşkı samimi ve gerçektir, maddiyatla ilişkili değildir. Aşık sevgili ile vuslatın bu dünyada gerçekleşmemesi ihtimalini bile göze alır, bu yönüyle vefalıdır. Aşık sevgilisinden başka talih, felek, ağyar, zaman vs.den de zulüm gören kişidir. Bu zulüm karşısında sabahlara dek ağlar, gözüne uyku girmez. Yakasını yırtar, kan yutar, içine kan oturur, ... (Pala, 2004:37)

## 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Aşığın sevgiliden ayrılması bir felakettir. Bu ayrılıktan dolayı aşık felaket yaşamaktadır ve inlemektedir. Ayrılıktan dolayı gözyaşı döken aşığın gözyaşları kanlıdır. Bu ayrılığın verdiği acıyla aşık kan ağlar. Bülbül gülün dalına konduğu zaman mutludur amma gülün dalındaki diken bülbülün ayağına batar ve kanını akıtır. Bu acıdan dolayı bülbül inler. Ayrılık acısı da aşık ve maşuğa acı verir ve onları inletir.

## İkinci Beyit:

که جفا کوه غبار کدن اورنسه کسوتی	Geh cefâ kûh-1 gubârından urınsa kisveti
که بلا وادیسینی کشت ایلسه عریان اولوب	Geh belâ vâdisini geşt eylese 'üryân olup

### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

#### a. Kelime Semantiği

Geh: Kimi zaman, bazı.

Cefâ: Üzüntü, eziyet

Gubâr: Toz

Kûh: Dağ

Kisvet: Elbise, giysi

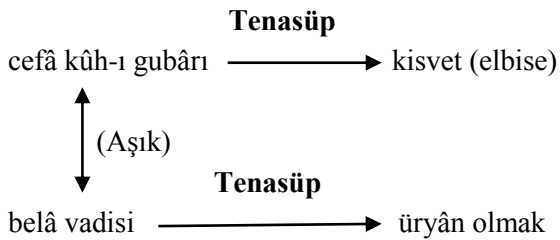
Geşt: Dolaşma, gezinti

#### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kuralı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Geh cefâ kûh-1 gubârından urınsa kisveti Geh belâ vâdisini geşt eylese üryân olup	Aşığın kimi zaman toz dağının eziyetiyle elbisesi örülse, kimi zaman âşık, bela vâdisini çıplak olarak dolaşsa.

### 2. Obje (Nesne) Tabakası

Bu beyitte, divan edebiyatının meşhur mesnevilerine gönderme yapılmaktadır. Bu mesnevilerdeki model âşık tipleri öne çıkarılmıştır. Bu beyitte ifade edilen âşık tipleri Ferhat ve Mecnun'dur. Ferhat dağları delmiştir, Mecnun da çöllerde dolanmıştır. Onların ortak noktaları sevgiliye kavuşma arzusu ile ızdırap çekmeleri ve akla muhalif hareket etmeleridir. Şair burada okurlara model âşık tipi sunuyor ve âşıklıkta bu mertebelere çıkma mesajı veriyor.



### 3. Karakter Tabakası

Burada yine âşık karakterize edilmektedir. Birinci mısradaki Ferhad'ın aşkı, ikinci mısradaki Mecnun'un aşkı anlatılır. Ferhad ile Şirin adlı hikâyede geçen kahramanlardan biri. Ferhad, Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şirin'e âşıktır. Şirin'in arzusu ile Bisütun adlı dağın delmesi istenir. Divan şiirinde, sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan âşığı sembolize eder.(Pala, 2004:152) Mecnun, kelime anlamı deli demekse de daha çok Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramanı olarak bilinir.(Pala, 2004:300) Yukarıda ifade

edilenlerin çerçevesinde âşığın farklı karakter özellikleri vurgulanıyor. Bunlar, imkansız başarmaya çalışma ve delilik emareleri göstermedir. Aşık normal davranamaz, normal davranış âşığın karakterine uymaz.

#### 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Aşık sevgiyi aramaktadır. Mecnun gibi çöllere düşmüş, dağları aşmıştır. Bu çöllerde kum fırtınaları vardır. Bu fırtına ortalığı toza, dumana bürümektedir ve bu toz adeta âşığın elbisesi gibidir. Toz bu vesile ile âşığın elbisesini örsün. Kimi zaman âşık bela vadisinde çıplak dolaşsın. Bu çıplaklık âşığın saf, temiz ve masumluğunu ifade eder. Kimseden çekinmez onun çekincesi sadece sevgilinin kınamasıdır. Başkalarının kınaması âşığı ilgilendirmez. Burada birinci mısradaki Ferhat ikinci mısradaki Mecnun nazara veriliyor.

#### Üçüncü Beyit:

هر نه دكلو جورلر كورسه وفالر ايلسه	Her ne deñlü cevrler görse vefâlar eylese
هر نه دكلو كولسه لر حالنه اول كريان اولوب	Her ne deñlü gülseler hâline ol giryân olup

#### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

##### a. Kelime Semantiği

Cevr: Haksızlık, zulüm

Vefa: Sözünde durma, dostluğu sürdürme

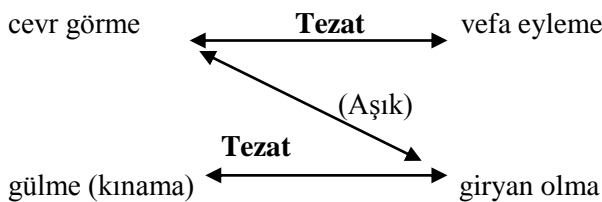
Giryân: Ağlayan

##### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kurallı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Her ne denlü cevrler görse vefalar eylese Her ne denlü gülseler hâline ol giryân olup	Aşık her türlü haksızlığa uğrasa, bu haksızlıklardan dolayı ağlasa, insanlar onun bu haline gülse de o yine de dostluğunu sürdürse.

#### 2. Obje (Nesne) Tabakası

Bu beyitte, cevır görme, vefa eyleme ve gülme, ağlama kavramları arasında tezat sanatı vardır. Aşığın bir testten geçme konumu vardır. Bu testte başarının sırrı zorluklara, eziyetlere katlanmadır.





### 3. Karakter Tabakası

Burada yine âşığın farklı bir karakteristik yönü öne çıkarılıyor. Bu da âşığın diğer-gamlık yönüdür. Aşık hiçbir zaman kendini düşünmez. Sevgiliyi ve onun iyiliğini düşünür. Bu uğurda bütün sıkıntılara, haksızlıklara göğüs gerer ve acılara sabreder. Aşık bütün kınamalara ve ayıplamalara karşı hazırlıklıdır.

### 4. Alınyazısı (Kader) Tabakası

Aşık sevgilinin her türlü cefasına ve zulmüne katlanır. Sevgilinin bu cefası âşığın hak etmediği bir davranıştır. Bu hak edilmeyen eziyet âşığı üzer ve göz yaşlarını akıtır. Onun bu halini gören insanlar onu kınar ve onunla alay ederler. Yine de âşık bu kınamalara karşı hem sevgiliye hem de onu gören insanlara kızmaz ve dostluğunu ve muhabbetini devam ettirir.

### Dördüncü Beyit:

غم بیابانینه هر کون ایلسه سیر و سفر	Ġam beyâbânına her gün eylese seyr ü sefer
هر کیجه محنت سرای فرقه مهمان اولوب	Her gice miḥnet-serây-i firqate mihmân olup

### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

#### a. Kelime Semantiği

Gam: Keder, üzüntü

Beyaban: Çöl, sahra

Mihmân: Misafir, konuk

Mihnet: Sıkıntı, acı, dert

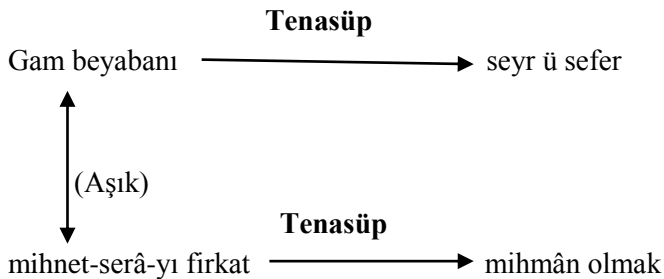
Sera: Toprak

Firkat: Ayrılık

#### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kurallı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Gam beyabanına her gün eylese seyr ü sefer Her gice miḥnet- serâ-yı firqate mihmân olup	Aşık her gece ayrılık acısının toprağına misafir olsa, keder çölüne her gün uğrasa ve yolculuk yapsa.

### 2. Obje (Nesne) Tabakası



Bu beyitte de tenasüp sanatı vardır. Bunun yanında mihnet-serâ-yı firkat'e misafir olunması ile teşhis sanatı yapılmıştır. Aşığın gönlünde her zaman ayrılık ateşi yanar, aşık bu yönüyle firkatin dostudur. Bu dostluk aşkın her dem güçlü ve taze kalmasını sağlar.

### 3. Karakter Tabakası

Bu beyitte yine âşığın acı çeken bir yapısı olduğu vurgulanıyor. Aşığın vuslat arzusuyla her dem acı çeken bir karakter olduğu vurgulanıyor. Aşık demek acı çeken demek, ayrılık acısı çekmek demek.

### 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Aşık, sevgilinin ayrılışında bastığı toprağın yanına ( sevgilinin ayak izine) her gece gelir ve misafir olur. Her zaman keder çölüne yolculuk, sefer eder. Hasretini, özlemine onun hicranını her gece hisseder ve bu duygu ile hayata tutunur.

#### Beşinci Beyit:

راز عشقى آشكار ايتمكه طاقت بولمسه	Râz-ı 'ışkî 'âşikâr itmege tâkat bulmasa
سينه سنده ناولك دلدوزلر پنهان اولوب	Sînesinde nâvek-i dil-dûzlar pinhân olup

### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

#### a. Kelime Semantiği

Râz-ı aşk: Aşkın sırrı

Aşikâr: Açık, açık etme, belli

Takat: Güç, derman

Nâvek: Ok

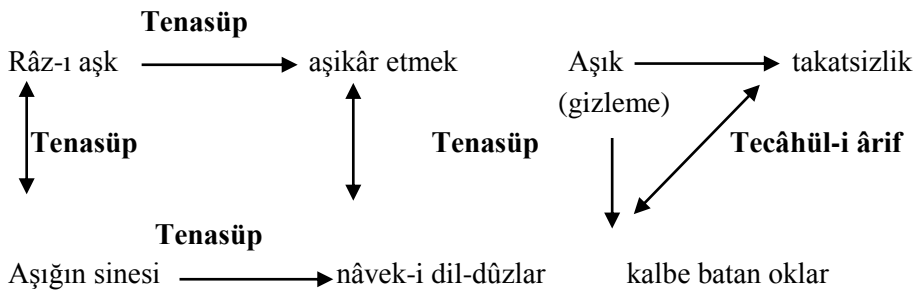
Dil-dûz: Kalbe batan

Pinhan: Gizli, saklı

#### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kuralı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Râz-ı aşkî aşikâr etmeye takat bulmasa	Aşık'ın sinesindeki kalbe batan oklar gizli kalsa, onu güçsüzleştirirse, Aşık'ın aşk sırrını belli etmesine fırsat vermese.
Sinesinde nâvek-i dil-dûzlar pinhân olup	

### 2. Obje (Nesne) Tabakası



### 3. Karakter Tabakası

Yine bu beyitte âşığın başka bir karakteri, acısını saklama, içine atma, ağyara sevdirmeme yönü vurgulanmaktadır. Sır saklamak bir erdemdir. Aşık da bu yönüyle erdemlidir. Sevgiliyle arasında sözlü olmayan bir mutabakat vardır, bunu herkesten hatta rakibden bile gizler.

### 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Aşkın sırrını açık etmek ayıptır. Zaten aşık da bunu yapmak istemez ama buna gücü yetmese bile sinesine yediği oklar sebebiyle rahat nefes alamamalı istese de o sırrı vermemeli. Aşığın kalbine batan oklar onun nefes alış verişini engeller. Takatı kalmaz ve güçsüzleşir. Böylelikle Aşık aşkını, (bir sır olan aşkını) sevgiliye anlatamaz. Böylelikle bu sır âşığın içindeki aşk duygusunun ebediyete kadar devam etmesini sağlar ve bu sır ile onun aşk duygusu devamlı canlı kalır.

#### Altıncı Beyit:

دیلبریندن رحم اگر اولمزسه اول دل خسته یه کمسه لر دردینه درمان ایده مز امکان اولوب	Dilberinden rahm eger olmazsa ol dil-ḥasteye Kimseler derdine dermân idemez imkân olup
--	---

### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

#### a. Kelime Semantiği

Dilber: Gönül alan, güzel, sevgili

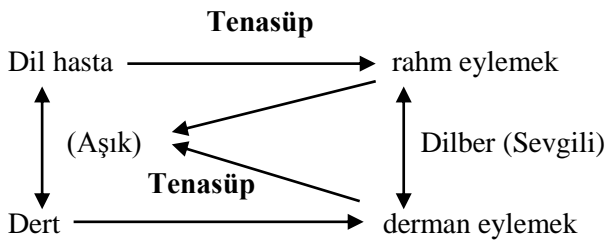
Rahm: Acıma, merhamet

Dil: Gönül

#### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kurallı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Dilberinden rahm eger olmazsa ol dil hastaya Kimseler derdine derman edemez imkan olup	Gönül alan sevgili eğer acımazsa bu hastaya, kimseler bu hastanın hastalığına derman olamaz.

### 2. Obje (Nesne) Tabakası



### 3. Karakter Tabakası

Burada aşkıtan ziyade sevgilinin karakteri vurgulanmaktadır. Sevgilinin acımasız yönü, acı çektirme yönü ifade edilmektedir. Aşık hastadır, tedaviye ihtiyacı vardır. Derman, şifa

bekler. Bu dermanın yegane sabihi sevgilidir. Sevgili merhamet ederse, acırsa âşık iyi olacaktır. Bu yönüyle acının kaynağı sevgilidir.

#### 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Eğer Aşık, sevgilisinden bir lutfu kavuşmazsa onu hiçbir ilaç iyi edemez. Onun iyi olmasının, hastalıktan kurtulmasının tek çaresi, tek ilacı sevgilinin ona acımasıdır. Şefkat göstermesidir.

#### Yedinci Beyit:

ويرسه لرم ملك جهانك تاج و تخت دولتين	Virselers mülk-i cihânun tâc u tahtı devletin
عونى كويك تركين ايتمز باشنه سلطان اولوب	'Avnî kûyuñ terkin itmez başına sultân olup

#### 1. Semantik (Anlam) Tabaka

##### a. Kelime Semantiği

Cihan: Dünya

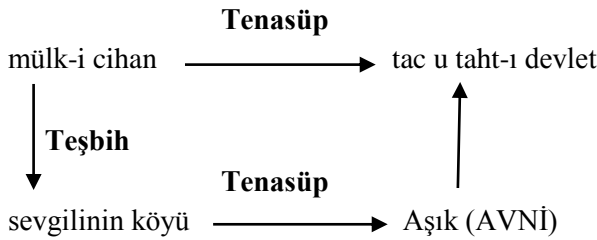
Mülk: Mal, kazanç getiren taşınmaz

Kûy: Mahalle, köy, yurt, sokak.

##### b. Cümle Semantiği

Metnin Orijinal Okunuşu	Metnin Kuralı Düz Cümleye Çevrilmiş Hali
Verseler mülk-i cihanın tac u taht-ı devletin Avni köyün terkin etmez başına sultan olup	Avni, dünyanın tacını, tahtını, mülkünü de verseler, sevgilinin yaşadığı köyü, civarı terketmez.

#### 2. Obje (Nesne) Tabakası



#### 3. Karakter Tabakası

Aşık sevgiliye gönülden bağlıdır. Bu bağlılığın verdiği sadakatle âşık dünyanın hiçbir zenginliğini görmez. Aşığın gözü kördür. Burada âşığın kanaatkâr olma yönü ve vefakâr olma yönü vurgulanmıştır.

#### 4. Alinyazısı (Kader) Tabakası

Köy burada sevgilinin yaşadığı yer, mekândır. Aşık bu mekânda olmak zorundadır. Sevgili nerede âşık da orada olmalıdır. Dünyanın malı, mülkü, zenginliği de olsa âşık kabul

etmez. Onun için en büyük zenginlik sevgilinin yanında olmaktır. O olmadan sultanlık bile hiçbir şey ifade etmez.

### **Sonuç**

Ontolojik analiz metodu çerçevesinde divan edebiyatı dönemine ait Avnî'nin "olup" redifli gazeli bir sistematik çerçevede somutlaştırılarak incelenmiştir. Bu somutlaştırma eserin genel geçer bir çerçevede anlaşılmasını sağlamıştır. Bu analizin bir şablon çerçevesinde yapılmış olması muhtemel bir anlam karmaşasını da engellemiştir. Bir disiplin çerçevesinde yapılan diğer analizler de incelendiğinde bu metodun genel geçer sonuçlar verdiği görülmüştür. Ön yapı (dış yapı) bölümünde gazelin belli başlı şekil özellikleri kısa ve öz bir şekilde ortaya konulmuştur. Arka yapı (iç yapı) bölümünde ise çeşitli anlamlandırma tabakaları yardımıyla gazelin okuyucuya vermek istediği mana ve olay örgüsü günümüz okuyucu kitlelerine basit bir düzlemde sunulmuştur. Bu yönüyle ontolojik analiz metodunun edebi türlerin günümüz kitlelerine aktarımında faydalı bir yol olduğu anlaşılmıştır.

### **KAYNAKLAR**

- Doğan, Muhammed Nur, Avnî (Fatih) Dîvânî, T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Isbn 978-975-17-3348-1  
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10595,avnfatihdivanimammednurdoganpdf.pdf?0>
- Ergin, Muharrem (2012). Üniversiteler için Türk Dili, Bayrak yayınları, İstanbul.
- İçli, Ahmet (2009). 'Necati'nin Bir Şiirinin Ontolojik Analiz Yöntemiyle İncelenmesi' e- Journal of New World Sciences Academy 2009, Volume: 4, Number:1 Article Number:4C0005.
- İpekten, Haluk, (1999). Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah yayınları, İstanbul.
- Pala, İskender (2004). Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Kapı yayınları, İstanbul.
- Parlatir, İsmail(2011). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Tökel, Dursun Ali (2007). "Divan Şiirine Modern Metin Çözümleme Yöntemlerinden Bakmak", Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/3, Summer ss: 535-555